

Skola för nybyggare

Situationen för ensamkommande barn och ungdomar hårdnar i Sverige. Förutom en osäkrare tillvaro för ungdomarna riskerar förändringarna att drabba fungerande verksamheter och personal som i dag arbetar med att stötta ungdomarna. En relativt okänd aktör är folkhögskolor som erbjuder boende, studier och särskilt stöd. Vi har besökt Löftadalens folkhögskola i Åsa.

Av Caroline Petersson, publicerat för webben 2017-02-09, <https://tidningensyre.se/goteborg/skola-for-nybyggare/>, utgivningsdag 10 febr.

Det första jag möts av är när jag promenerar upp mot Löftadalens folkhögskola är utsikten över havet och sandstranden som ligger inklämd mellan de bohuslänska klipporna nedanför. Med tåg och buss från Göteborg har jag tagit mig hit tillsammans med Jenny Hennecke som sedan hösten 2016 är anställd som projektledare för Folkhögskolespåret i Västra Götalands län, ett nationellt projekt som syftar till att utveckla folkhögskolan som ett alternativ både för boende och studier för ensamkommande ungdomar.

– Folkhögskolor är aktiva aktörer i samhället och flera har redan ett engagemang för ensamkommande flyktingar. Projektet började i att man såg en potential till att stärka detta. Folkhögskola är en studieform som kan fånga upp många och som erbjuder flexibilitet då de som läser där kan blanda kurser på grundskole- och gymnasienivå, och ta sig fram fortare. Dessutom har många folkhögskolor boenden som gör att de kan erbjuda ungdomar ett socialt sammanhang, berättar Jenny.

Folkhögskolespåret började i Trelleborg redan år 2012 men har på grund av dess framgångsrika modell successivt spridit sig över landet. I Västra Götalands län är sju folkhögskolor i dagsläget involverade i projektet, med stöd från Länsstyrelsen. Löftadalens folkhögskola tillhör Hallands län men är den folkhögskola närmast Göteborg där arbetet kommit längst då de varit med i projektet nästan från start.

När Abdulmalek Saro inte studerar eller jobbar gillar han bland annat att spela biljard med kompisarna på skolan.

Lägre ersättning

– Vi har fem äkta ”nybyggare” som bor här på skolan och som stötts av socialtjänsten med pengar, och så har vi två ”halv-nybyggare” som bor kvar i Kungsbacka och som får skolpeng från kommunen. Vi kallar våra ensamkommande ungdomar så då vi tänker att det är de som ska vara med och bygga upp det nya Sverige precis som vi en gång i tiden var med och byggde upp ett annat land, berättar projektledare Kristina Wik.

Tillsammans med rektor Michael Deubler tar hon emot oss i lärarnas fikarum. Samtalet kommer snabbt in på regeringens nya ersättningssystem till kommuner som tar emot ensamkommande barn och unga som träder i kraft sommaren 2017. En fördel för Folkhögskolespåret med de nya reglerna är att folkhögskola som boendeform möjliggörs för fler då kommunerna nu får samma summa pengar oavsett vart de väljer att placera sina ungdomar. Tidigare har kommunerna fått mer betalt för att placera ungdomar på HVB-hem trots att många ensamkommande ungdomar inte alls hör hemma på sådana boenden. Schablonbeloppet på 750 kr per ungdom och dygn som kommunerna nu kommer att få per ungdom ligger dock långt ifrån kostnaderna för Folkhögskolespårets nuvarande modell på 1 100–1 300 kronor per dygn.

– Det innebär bland annat att vi inte kommer att kunna ha samma lärartäthet. Vi gör ju ingen vinst på de här pengarna. För de flesta folkhögskolor handlar det bara om att få verksamheten att gå runt, säger Kristina.

På Löftadalen har man delvis löst problemet genom att söka finansiering på annat håll.

– Vi har sökt och fått pengar av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Med hjälp av dessa pengar kan vi finansiera kostnaderna för våra fyra anställda etableringspedagoger som finns tillgängliga på skolan samt en lärare som jobbar heltid med Folkhögskolespåret, berättar Michael.

Syftet med etableringspedagoger är att kunna erbjuda allt det stöd till ungdomarna som föräldrar annars är i form av trygghet och stöttning både i skolan och på fritiden. På Löftadalen har man satsat mycket på att sätta ihop en grupp av pedagoger med kompletterande kompetenser som inte bara fungerar som ett stöd för de ensamkommande ungdomarna utan också för de andra eleverna på skolan.

En annan viktig del av etableringen för nybyggarna är att all undervisning, förutom en dag i veckan då de läser svenska, sker tillsammans med andra på skolan och att svenskar och nyanlända blandas på skolans internatboende.

Löftadalens folkhögskola

Löftadalens folkhögskola ligger i Åsa, Kungsbacka kommun, och ägs av Region Halland.

Förutom Folkhögskolespåret för ensamkommande unga erbjuder skolan en etableringskurs för nyanlända invandrare som innehåller studier i bland annat svenska och arbetsförberedande ämnen, en intensivkurs i svenska för asylsökande läkare och tandläkare, samt kursen ”Svenska för dag 1”.

Somrarna 2015 och 2016 anordnade Löftadalen dessutom en sommarskola för ensamkommande unga som vill utnyttja det långa lovet till att komma vidare i sina studier.

Som en stor familj

Abdulmalek Saro från Syrien och Bangin Hassan från irakiska Kurdistan är båda 19 år och är två av de fem äkta nybyggarna på Löftadalen. Deras bakgrund och förutsättningar ser dock väldigt olika ut. Medan Abdulmalek redan har fått sitt uppehållstillstånd och påbörjat studier på gymnasienivå är Bangin analfabet och väntar fortfarande på besked om han ska få stanna i Sverige. Sedan Bangin fyllde 18 får skolan inte längre pengar från honom från Varbergs kommun, som var den kommun som först tog emot honom. Att han ändå är kvar på skolan beror på att Löftadalen bestämt sig för att låta honom bo kvar och studera gratis.

– Jag vill inte flytta från den här skolan. Jag vill vara här hela livet säger Bangin och skiner upp med hela ansikten.

Det är svårt att förstå att jag pratar med en kille som har tvingats lämna hela sin familj, utan vetskap om vad som hänt med dem, när IS invaderade hans by. Bangin har aldrig tidigare fått gå i skolan då familjen inte hade pengar och för att han behövde hjälpa till med att ta hand om familjens får. Han hamnade först i Falkenberg när han kom till Sverige 2015, och blev uppmanad att flytta till Folkhögskolan av socialtjänsten.

– När de sa att jag skulle bo här sa jag nej. Men socialen sa till mig att jag måste gå här. Efter tre, fyra månader fick jag frågan om jag ville flytta härifrån men då sa jag nej igen. Jag har blivit en annan människa sedan jag kom hit. Jag har lärt mig om hur vi kan leva tillsammans. Vi är alla som en stor familj, säger han.

Också Abdulmalek var först skeptisk till att flytta till Löftadalen. Första tiden i Sverige bodde han hos ett familjehem i Hylte och gick i skolan för att läsa in grundskolan. Han lyckades få betyg i allt utom svenska, och fick då förslaget att flytta till folkhögskola för att kunna läsa upp svenskan samtidigt som han kunde påbörja studier på gymnasienivå.

– I Syrien finns inget liknande det här och jag tänkte att det måste vara något fel på eleverna som självmant valt att lämna sina familjer för att bo här. Mitt familjehem peppade mig och sa att jag alltid var välkommen tillbaka. Jag tänkte att om jag ska börja på en vanlig gymnasieskola så måste jag bo ensam, och det ville jag inte, berättar Abdulmalek, som nu är jätteglad över sitt beslut.

Både Abdulmalek och Bangin hänger med nästan perfekt i vårt samtal trots att de varit i Sverige i bara några år. Bangin berättar att han bara kunde två ord på svenska, hej och hej då, när han först kom till skolan och att han hade en tolk med sig första tre månaderna. Att ha andra runt omkring sig som bara pratar svenska gjorde att han lärde sig snabbt.

– Jag blev kompis med de som varit här i många år och som sa till mig att ”bara prata, det gör ingenting om det blev fel”, berättar Bangin.

Abdulmalek kunde mer svenska när han kom hit men har också stor hjälp av att bo på skolan

– Det är svårt att märka att man själv blir bättre, men andra säger att jag har blivit det. Och om jag sitter och läser i en bok finns det alltid någon jag kan fråga om det är något ord jag inte förstår, berättar han.

”Jag vill inte flytta från den här skolan. Jag vill vara här hela livet”

Utmaningar

Vi möter Michael och Kristina igen i skolmatsalen efter vårt samtal med killarna. Vi kommer in på situationen för Bangin och Michael berättar att Bangin har en ny dröm om att kunna bli vaktmästare på skolan. Strax därpå kommer Bangin själv och slår sig ner vid bordet och småpratar lite. Jag fylls av värme av den fina kontakt som finns mellan personalen och Bangin som pratar om Michael som sin storebror och Kristina som mamma. Att Löftadalen har tagit på sig ansvaret för en asylsökande ungdom har dock varit långt ifrån oproblematiskt.

– Som asylsökande är man i ett helt annat läge känslomässigt och dessutom har man inte samma förmåner och rättigheter som de som redan har fått uppehållstillstånd. När man väljer att bo någon annanstans än hos Migrationsverkets boenden har de inte samma krav på sig att hjälpa ungdomarna utifrån det vi har hört, berättar Kristina.

– När vi började med Folkhögskolespåret hade vi som mål att ta emot 6–8 ungdomar, men vi fick bara tre. Därför öppnade vi också för asylsökande, fortsätter hon.

I framtiden kommer ett sådant beslut inte vara lika självklart, med facit i hand, även om skolan gärna önskar att de kunde ställa upp för alla.

– Det är bara väldigt få folkhögskolor som har tagit emot ungdomar som inte har uppehållstillstånd och så kommer det nog att förbli. Det hör inte till vanligheterna.

I beskrivningen för folkhögskolespåret står det att det är ensamkommande med uppehållstillstånd som är målgrupp.

Det svarar Jenny Hennecke när jag frågar om det finns många inom ramen för Folkhögskolespåret som riskerar att hamna i samma sits som Bangin. I ett remissvar över regeringens Promemoria om de nya ersättningssystemet för mottagandet av ensamkommande barn och unga föreslår Folkhögskolespåret att asylsökande ensamkommande unga mellan 18 och 20 år ska ges samma möjlighet som de med uppehållstillstånd att kunna bo och studera på folkhögskola istället för att placeras på anläggningsboende.

En mer direkt effekt av de nya reglerna på Folkhögskolespåret är att nya krav på medicinska åldersbedömningar kommer att innebära att många som tidigare fått status som ensamkommande ungdom får sin ålder uppskriven till vuxen. Därmed riskerar också underlaget av personer som har rätt till denna typ av stöd att minska. Det innebär en extra utmaning för de folkhögskolor som har behov av att öka antalet unga ensamkommande för att ha råd att fortsätta med arbetet. Just nu finns två olika tankesätt bland de deltagande folkhögskolorna.

– Antingen vill man hålla det på en småskalig nivå så att de inte behöver extra resurser utöver de som redan finns eller så vill de ta in fler deltagare på folkhögskolespåret för att täcka kostnaderna för extra personal. När Löftadalens ”modell” sprider sig, kommer säkert fler folkhögskolor söka pengar från SPSM-fonden, säger Jenny.

I Folkhögskolespåret projekt för Västra Götaland räknar man med att 4–6 folkhögskolor i regionen kommer att ta emot 6 till 10 ungdomar per folkhögskola. Målet för antalet deltagande folkhögskolor är därmed redan nått men det totala antalet ungdomar är i dagsläget bara 14 stycken. En stor del av Jennys uppdrag handlar därför om att öka kunskapen om projektet både hos kommunerna i länet och de som har direktkontakt med ungdomarna. Trots att upplevelsen hos de unga som deltar i projektet är överväldigande positiv är det inte alltid lätt att övertyga ungdomarna om att ta steget. Särskilt de som kommer till storstäder som Göteborg kan ha svårt att övertygas till att flytta ut och bo på en folkhögskola utanför stan.

Michael och Kristina på Löftadalen berättar att de ofta får tjata på kommunerna och ständigt påminna om att de finns, trots att det som de erbjuder egentligen är en gräddfil.

– Folkhögskolorna är överhuvudtaget ganska okända i Sverige. Ännu mindre känner folk till att vi har internat och att vi jobbar på ett visst sätt med att ta emot ensamkommande, säger Michael.

Projektledare Kristina Wik och rektor Michael Deubler har varit med och transformerat Löftadalens folkhögskola från en helvit skola till en skola med fyra olika kurser för nyanlända flyktingar.

Tuffare villkor för ensamkommande

Medicinska åldersbedömningar

I september 2016 gav regeringen i uppdrag åt Rättsmedicinalverket att göra åldersbestämningar med hjälp av röntgen av knäled och visdomständer, när det råder osäkerhet kring om en ensamkommande ungdom fyllt 18 år eller inte. Röntgen ska utföras frivilligt i de fall åldern är oklar men också andra uppgifter ska vägas in i beslutet.

Tillfälliga uppehållstillstånd

Enligt den tillfälliga asyllagen som började gälla den 20 juli 2016 ska nästan alla uppehållstillstånd vara tidsbegränsade. De ensamkommande barn som inte kunnat bevisa att de behöver skydd har tidigare i många fall fått stanna i Sverige för att de inte har någon som kan ta emot dem i hemlandet. Nu får de istället ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som kan förlängas till att de fyller 18 då deras asylskäl kan prövas igen, som vuxna. Barn kan också få förlängt uppehållstillstånd om de hunnit påbörjat studier på gymnasienivå och om de sköter sina studier. Då ska uppehållstillstånden gälla under hela studietiden.

Omplacering på 18-årsdagen

Enligt de nya tuffare reglerna för ersättning till kommunerna som börjar gälla sommaren 2017 kan kommunerna inte längre få ersättning för ungdomar som fyllt 18 år. Tidigare har de flesta kommuner fortsatt ta ansvar för ungdomarna upp till 21 års ålder oavsett om de fått uppehållstillstånd eller varit asylsökande. Den som har fyllt 18 och saknar uppehållstillstånd kommer att anvisas en säng i något av Migrationsverkets vuxenboenden runt om i landet.